

INTENDED INTENTIONS

בלק תשע"א

Serlitzer - ch. 23

²⁷ Balak said to Balaam, "Go, now, I shall take you to a different place, perhaps it will be proper in God's eyes that you will curse them for me from there." ²⁸ Balak took Balaam to the summit of the height that overlooks the face of the wasteland.

* ²⁹ Balaam said to Balak, "Build for me here seven altars and prepare for me here seven bulls and seven rams." ³⁰ Balak did as Balaam said, and he brought up a bull and a ram on each altar.

2 יקרא לקרן

"אמר ר' יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות ואף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב, זכה ויצתה ממנו רוח שיצא ממנה שלמה שכחוב ביה אלף עולות יעלה שלמה (סוטה מז, א).

שפה אור פני חיים | בלק

46

את העם הזה, אפשר רק באמצעים רוחניים. ולכן הוא מבקש מבלק להקריב קרבנות לה' כדי ש"זכותי" המצוה תעמוד להם במאבק עם ישראל. בלק מוזרז לעשות כמצות בלעם ומקריב ארבעים ושנים קרבנות לה', שמטרתם המוצהרת היא השמדת בניו של מקום ח"ו.

אם היינו נשאלים מה שכרו של בלק על מצוה זו של הקרבה לה', ודאי היינו עונים שיש להענישו בחומרה רבה, לא די שרצונו להשמיד את העם שחוציא הקב"ה ממצרים בשינוי מערכות הברית, אלא שאף מעו הוא להשתמש לצורך מעשה נפשע זה המנוגד לרצון ה'. ב... רצון ה' בהקרבת קרבן שמטרתו להיות לרצון לפני ה'. אך רב גדול האמוראים אינו מסכים לדעתנו, ולדעתו יש להבא ראייה ממששה בלק לשיטתו שיש לעסוק במצוות אפילו שלא לשמן, כי בשכר אותם קרבנות שתקריב בלק, זכה ויצא ממנו רוח שאחד מצאצאיה היה שלמה המלך שזכה להקריב להקב"ה אלף קרבנות ביום אחד.

● למשמע ראייה זו עולה פליאה עצומה, הרי לא מדובר במצוה שעשתה סתם כך שלא לשמה, אלא במעשה שהמניע שלו הוא רשע ואכזריות וההפך הגמור מלשמה. בהקרבה זו רוצה בלק לסלק את השכינה מן העולם, למנוע קידוש השם שתביא כניסת ישראל לארץ הקודש, ואת שפע הקדושה שישכון במקדש שיבנו בירושלים, ולא זו בלבד שתסרה לבלק המחשבה החיובית, אלא שיקצצו באו במתו מחשבות ודון למכביר. מרד בה', שפיכות דמים, וכן גילוי עריות, עבודה זרה, כפי שהוכיח סופו שלא בחל להשתמש גם באלה נגד ישראל. ובקיצור, שלל כוונות רעות עמד ביסוד ההקרבה של בלק, וממש לא מובן איזה שכר מגיע לו בעבורה.

5 וגם אם נניח שעל עצם ההקרבה לה' אכן מגיע לו משהו על שהוכיח שהיא מאמין בה' כמושל העולם, שאלו הוא מונה בשעה קשה, אבל ראו עד היכן קיבל בשכרו, שיצאה ממנו רוח וממנה דוד המלך וממנו המלך המשיח בקרוכי, נמצא שעד סוף כל הדורות יש להקרבת בלק חלק בתיקון העולם במלכות ה', ובמחירה בימינו כאשר יעלו מושיעים בהר ציון ותהיה להי המלוכה אז גם לסבא בלק יהיה חלק בכך, בשכר שרצה לעקור שם שמים מן העולם מצוי ניצוץ מנשמתו במשיח שיקדש שם שמים בעולם, ואף שמבחינה הלכתית אין כל קשר בין גוי לציאצא שיתגייר, אבל מבחינת התורשה הרוחנית שמעביר אב לבנו יש קשר.

4 אכן לפי הבנתנו הקושי הוא עצום, אך זו המציאות, חז"ל הם המלמדים אותנו מהר המציאות האמתית. וכעת אנתר רואים מה אדיר כוחה של מצוה, שאפילו

פרשת בלק

3

מתוך המישים וארבע פרשיות התורה ישנם חמשה פרשיות אשר נקראות על שמות של אנשים, והם: נח, יתרו, קרח, בלק, פנחס.

והנה על ד' מהם אפשר להבין למה זכו לכבוד זה, שהיו צדיקים וגדולים בתורה נח - דכתיב ביה "נח איש צדיק תמים" (בראשית י, ט). יתרו - על שם שהוסיף פרשה אחת בתורה "ואתה תחזה" (רש"י שמות יח, א), וגם היה חותן משה. קרח - גדול בתורה היה כדאיתא בסנהדרין (קי, א), ובעל יחוס שנאמר "קראי מועד אנשי שם" (במדבר טז, ב). פנחס - קינא קנאות ה' והשיב את חמת ה' מעל בניי (שם כה, יא). אבל רשע כבלק שרצה להכרית שם ישראל האיד זכה שתקרא פרשה שלמה על שמו.

ונראה ליישב על פי מאמר חז"ל במסכת סוטה (מז, א) בשכר של ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצא ממנו רוח המואביה, אם מלכות ישראל ומעתה י"ל שכמו שזכה בלק בשביל הקרבת הקרבנות שישתלשל ממנו מלכות בית דוד ומשיח צדקינו, זכה גם לקריאת הפרשה על שמו. ועיין בגמ' ברכות (יב, ב) שאלמלא טורח ציבור היו קובעים את פרשת בלק בקריאת שמע.

* גם פרשתינו העוסקת בבלק ובבלעם נתנה לנו כדי שנלמד מהם מוסר ויראת שמים. וכדי שנדע שבכולנו חבוי בלעם קטן, אחד כזה שהוא גם יודע דעת עליו, וגם גונב דעת העליונה. גם מצהיר שיעשה אך ורק כדבר ה', וגם עושה כאוות נפשו.

4a

כוחה של מצוה אף שאינה נעשית לשם שמים

אמרו חז"ל (שם) אר"י אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות ואע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצתה ממנו רוח שיצא ממנו שלמה וכו'.

הבה נתבונן בראיה שהביא רב. בלק מזמין את בלעם הרשע כדי שח"ו יקלל את ישראל, וזאת אחר שהבין כי את עם ישראל לא מנצחים בעזרת נשק, ובלעם הקוסם הגדול יודע אף יותר מכך שהכשפים הרגילים לא יועילו הפעם, כי לנצח

56 נעשתה רק הפעולה החיצונית שבמעשה, והכוונה הייתה בניגוד גמור לרצון ה', ניתן

* לרכוש בכך חלק במלך המשיח, וגם בדמוי מצוה שכזו נעשים שותפים לתיקון

עולם, עד כאן צידו האחד של הענין.

6

ענין זה הוא עיקר יסודו של ספר הכוזרי. מוצא הספר הוא הלומו של מלך הכוזרי שאמר לו "כוננתך רצויה ומעשיך אינם רצויים" (שם א. א.) ובה מוסד ר' יהודה הלוי נע, כי כוננתו של אדם יכולת להיות רצויה מאד, ובכ"ז לא יראה הצלחה במבונה, כי זו תלויה אך ורק במעשים רצויים. "מעשים רצויים" דרושים גם כלל הולדה של בעלי-חיים. הוסיף הטבע איד להביא להולדה — הפריה, השלת הביצה והדגירה — קבע הבורא; החיות והצורה נתון הבורא; העששים המביאים להולדה ניתנו לנבראים לעשות, ואם יעשו בדיוק כפי שקבע הבורא אמנם ייווצר הולדה. החיות והצורה הם, רשמי עיניים אלקיים, הנראים בחכמה הנמצאת בבריאת הנמלה, למשל, וכן בכל שאר הנבראים, אם ירצו ליצור ולדוף שלא בדרך שהבורא קבע — לא יוכלו להצליח, כי אין בזה מקום לסכרות והשערות. בדיוק ככה הוא בהורדת השכינה: החוקים באוה מעשים מורידים אותה קבע הבורא; בידינו הוא לעשות אותם כפי שהבורא ציווה, ואז זוכים ל"ענין אלקי" כלשון ר"י הלוי. אם כלי המקדש נעשו בדיוק כפי שנאמר בתורה — שורה השכינה במשכן, אם אתה החיות של המזבח עגולה ולא מרובעת כהלכה או אם חסר אחד הכפתורים במנוחה — אין השכינה יורדת, כן הוא בכל המצוות. על תפילין מרובעים, שחורים, עם פרשיות כשרות וכו' נאמר, "וראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עליך ויראו ממך — אלו תפילין של ראש" (פסטי יו. ע"א), אם חסר משנה ברביע הבתים — לא יראו עמי הארץ כי שם השם נקרא עלינו. (ענין בזה בכוזרי מאמר א. ס"ט. עט. ומאמר ג. ט.)

הן חוקי התורה קבע הקב"ה; השכינה הוא ית' מוריד; המעשים המביאים להשגתה הם בידינו לעשותם. אם נאדם מישראל מקיים המצוות בתקונו, מוכרח הבורא כביכול להשרות השכינה עליו. כך ציווה וכן גזר. כמו שאין לנו מהלך בקשר המוח עם המחשבה ובמשיכת הלב אחרי המעשה, כך איננו יודעים את

7 נמצא לפי זה, כי כל הבריאה מהתחלה עד סוף, היא מהלך אחד של יציאת כחות אל הפועל, הן ימי בראשית עצמם והן כל שיה אלפין ענין שהעולם קיים. וזוהו אם כל הבריאה הועמדה על יסוד זה, ובין כי גם האדם נברא במצולות בכח, וכל עבודתו בחייו היא, להוציא כחותיו אל הפועל, ולא רק כחות עצמו. גם התורה ניתנה לנו שנוציא את הגנון בה אל הפועל, לפסוק הלכות, לעמוד על סדרות, ולקיימה בפועל, ועוד זאת, כי הרבה עולמות ישנם למעלה מעולמנו, בכל עולמות אלה גנונים כחות וסגולות עד אין שעור, וכולם עומדים מעל לעולם העשיה ומחכים לאדם, שעל-ידי מעשיו יוציא כל הגנונות אל הפועל!

לאדם ניתנה בשמה עליונה, מי יודע כמה קדושה וכמה מעלות טמונות בה — והכל בכח. עבודתנו היא, להוציא כחות אלה כולם אל הפועל, לגלות כל המעלות ולקנות אותן, עד שהדרך שיבור לו האדם הוא — "לב טוב" (אבות ב. יא.) מי שקנה מידות טובות עד שנהיה בעל לב טוב, בודאי וזה כבר לכל השלימות, אך עדיין הלב הטוב צריך להגיע לכלל העשה. רשום אנו נזקקין לרמב"ן, שכתב בפרשת העקידה עה"ס, והאלקים ניסה את אברהם" כדברים האלה:

8 הרי גם "לב טוב" עדיין אינו התכלית האחרונה, והמעלות והמידות הטובות מוכרחות להגיע לכלל מעשה, ואם שכר המעשה הטוב הוא הרבה יותר גדול מאשר שכר לב טוב, אנו מבינים כי המעשה הטוב הוא יצירה חדשה לגמרי לעומת טוב-הלב. אכן, מעשה טוב הוא יצירה וזדמנה! על העקידה עצמה אין לנו לחשוב כי בקלות היא עלתה לאע"ה וליצתק אע"ה, חו"ל מספרים במדרש תנאומא כמה טענות חזקות טען עליהם השטן כדי לעכבם, וכמה מכשולים עמדו להם על דרכם אל הר המוריה, וממש כל צעד וצעד עד שם היה נסיון, וזוהי האמת: עד כמה שיש לאדם לב טוב — כל קושי העבודה הוא להוציא המעשה הטוב אל הפועל.

דוגמה לענין: חו"ל אמרו שנשמכה פרשת פוטמר לפרשת תמר לומר "מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים" (רש"י וישב החילת המישו). ומה גדול ההבדל ביניהן: תמר כשהוציאה להישרף קבעה הלכה כי "גוה לו לאדם להפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים" — ואשת פוטמר כשיוסף סירב לה להשיגה עליו והיה גוה לה שיהרג, ואיה ה"לשם שמים" שלה?! אכן, הרבה מכוונים בלבם לשם שמים, אך כאשר הרברים יוצאים אל פועל המעשה נחפזה הקערה על פיה ויוצא ההיפך הנמור מה"לשם שמים". כזה הוא הקושי של הוצאת הדברים מוחה אל הפועל, עד שניתן להיאמר כי ה"פועל" הוא יצירה חדשה לגמרי לעומת ה"בכח".

אבי המוציאים אל הפועל" היה אע"ה. הרבה חכמים גדולים הגיעו להכרות אמיתיות, אך לא הוציאו אותן לכלל מעשה, או שהסתפקו בחכמתם או שנכשלו בביצוע ההכרה, ובוא וראה עד היכן הדברים מגיעים: אברהם וזה לגילוי שכינה, ותוך כדי התנגלות ראה שלשה ערבים עומדים, ומיד ביקש מהקב"ה: "ויאמר אד' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך" (תחילת וירא), וקבע בזה הלכה: "גדולה חכמת אורחים מהקבלת פני שכינה" (שבת קכז, ע"א), וכאמת הקב"ה המתין לו, שכתוב אחרי פרידת המלאכים "ואברהם ערדנו עומד לפני ה' (שם, שני). הרי קבלת פני שכינה היא תכלית תקות אדם ופסק אע"ה הלכה כי חכמת אורחים שהוא מעשה קטן ויבש, גדולה ממנה, ומסתמא זהו גם כבודו ית' שיפנה מהתנגלות אל המעשה, וזהו היסוד: מעשה משוט של הכנסת אורחים הוא הוצאה אל הפועל הטוב לעומת גילוי שכינה, ומעשה עדיף!

כמה שאדם מוציא הרברים מהבחי אל הפועל הוא נהיה יוצר חדשות. הוא

נהיה יוצר תורה ועושה את עצמו, וכך אמרו חו"ל עה"פ "אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם — א"ר חמא ב"ר חנינא אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו אתם עשיתם עצמכם ועשיתם אותם. א"ר חנינא בר פפי אמר להם אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם ועשיתם אותם" (ויקרא פ"ה, ו). השומר תורה למעשה נחשב לו כאילו יצר את המצוות עצמו, כי כך הוא: קיום המצוות בפועל בשלימות דורשת עמידה בנסיונות רבים וכוונה רבה ודקדוק על כל פרט, עד שקיים המצוה היא יצירה שלימה של האדם, ולעומתה המצוה התבוהה בשלחן ערוך היא עדיין "בכח".

עוד זאת כי האדם המקיים המצוות נחשב לו כאילו עשה את עצמו מחדש, ואכן, המקיים מצוות בשלימות נהפך לאיש אחר, בלי מצוות הוא, אדם בכח; המעלות הגנונות בנשמתו אינן יוצאות אל הפועל, כי רק המצוות הן הן שוד הוצאה אל הפועל הגמור, הוי אומר, כי המפתח לכל העבודה ולכל שלימות הוא המעשה, (ענין בזה דעת חכמה ומסר א"ג, עמ' קנז, רט וכו', רמד וכו').

הלכות 10 פרשת ויצא

על דברי רש"י אלו תוכן השפסא חמת (מל"ו ד"ה נש"י) חול"ק "קשה הא כל הקושיא היה מאחר שאין שכן ותועלת ציאה רק הסילוך למה נכנס הציאה, וא"כ מוגדל הקושיא נמי זה כי מפרון הציאה אין צורך לכמו, ויש לפרש הענין להיסוך כי כל זמן שהנדיק נעיר הוא הודה זיוה כ"י, פי שאין השכן נקרא ע"ש המקום מאחר שהנדיק מודנו שמה, אבל ציאתו מהמקום נשאר רשימה מהמקום, וזה שכן המקום שהי' דר בו אומנו לדיק, ומקבל המקום חשיבות מרשימה זו שמינה הדיק במקומו, וכן מצינו בנביראמו של עולם שכל זמן שלא נרא הקצ"ה את עולמו לא הי' לעולם מציאות כי לא היה רק השי"ת ואחר הנביראה זה קיום כל העולם מה שהינה הקצ"ה רשימה המקיימת הכל כדודע לידועים, וכן נוהג ענין הזה בכל המפשים של אבר שנעשה בו מזה ועבודה בקדושה, נשאר בו רשימה קדושה והוא מיקון ה"האדם" עכ"ד. מדה"ק אנו למדים כי יציאת הדיק עושה רושם היינו שהיא מניח רושם, ומה הרושם יגדל האדם לנגוה וממנה יכול להקים ענין של קדושה.

ויש לפרש לפי דבריו כל הענין על מוצאי שבת קודש, כי ביום השבת הקדושה היא בהתגלות, הוא הודה הוא זיוה כנ"ל, אבל

נראה השבת מניח השבת רושם, ומה הרושם יכול האדם להיות לו מקומה כל ששח ימי המעשה, ולהמשיך קדושת השבת לפוך ימי המעשה, וזה יעקב מנאר שבע, מרומז בספס"ק כי נאר שבע מרמז על שבת קודש, ונעט זאת השבת האדם הולך למרונו של עולם, ובמוצאי שבת הרי יש מרון אף הכי גדול, כי אז הוצר הוא נמוקפו, והוא כמו עת יציאת השמה, שאז הגוף הנשאר מטמא טומאת מה החמורה, כמו שמבואר בלוח"ס הק' (פר' חוקה) המשל לכלי שהיה בו דבש כשמריקיס הדבש ממנה נאים אח"כ הזבובים למון הכלי, כמו כן במוצאי שבת קודש שהוא זמן יציאת השמה יחידה מן הגוף, יש לומר

12 We have a general principle that "S'char mitzva b'hai alma leika - There is no reward for a mitzva in this world." Mitzvos are performed here but their reward is reserved for the next world. This world is finite, it bears finite action; the next world is infinite and it expresses the results of this-worldly actions in infinite terms. A mitzva here is paid out in equivalent value there, and that equivalence is infinity.

* It is remarkable that almost all of the mitzvos consist of physical actions - only a very few are performed by thought or attitude alone. This means that the mitzvos function by performance of physical actions which activate effects in the spiritual realm. The action takes place here; the result occurs there. There is no reward here because the reward for a mitzva is the mitzva itself: the reward consists of the effect brought about by that mitzva which is experienced by the neshama in the next world; the change, the growth which

takes place in the neshama of the person who performs that mitzva is the reward itself.

→ Bonding between this world and the next is effected by mitzvos; the body performs the mitzva, the neshama experiences the result; and since this world is the domain of the body and the next is the domain of the neshama, a bridge is formed between them.

* * *

13 Let us look more deeply. When the body is engaged in performing a mitzva, the mind should be focused appropriately - the body must perform its work in physicality while the mind transcends the physical so that the result is the translation of material into spiritual. If the intention of the one performing the mitzva is in fact to perform a spiritual act, an act of Divine service, then the physical action is elevated to the level of spirit, and the bond between material and spiritual has been forged. If, however, the intention is not transcendent at all, the mitzva lives in this world only.

The rule in the spiritual world is that all things must be paid in kind: a purely physical action can have only physical results. An action propelled into transcendence by that component of the human which is in fact transcendent, the mind, can live in the higher world. This is the reason that kavana, intention, is so important when performing mitzvos; one should be sure to intend that the action of the mitzva is being done because it is a mitzva, because Hashem has commanded this action.

14 To be sure, even a mitzva performed with inferior motives may be valid; if it meets the minimum halachic

requirements for that mitzva there will be an eternal effect. The Mesillas Yesharim states that Hashem pays for even the most inferior mitzvos because "Ha'kadosh Baruch Hu eino m'kape'ach s'char kol ber'ya - The Holy One, Blessed is He, does not withhold the reward of any creature." If a person performs a mitzva primarily because of some ulterior motive: if one gives tzedaka (charity) in order to be admired, for example, there is no doubt that reward will be paid for that mitzva if the giver at least partially intended a mitzva.

15 But the Mesillas Yesharim's choice of words is chillingly clear: the expression "eino m'kape'ach s'char kol ber'ya" is taken from the reward which the Torah prescribes for dogs - the Chumash records that when the Jews left Egypt no dog barked, and the Torah commands that carcasses should be thrown to the dogs as a result. Even the action of an animal, which possesses no free choice at all, is duly rewarded - "Hashem does not withhold the reward of any creature." And from this we can learn that even the most inferior mitzva, that mitzva which is invested with the absolute minimum of intention, will be rewarded. But what a bite the Mesillas Yesharim puts into those words when he refers to the reward for a mitzva performed without spiritual intent in the same terms used for a carcass thrown to dogs for an animal action!

* Conversely, even one mitzva, if performed truly "l'shem shamayim - for the sake of Heaven", has the potential to guarantee eternal existence in the next world for the one who performs it thus. Mitzvos are done here, but they must be invested in the next world. If a person wants real life in the world to come, his life here must be directed, dedicated, towards that world.

* * *

ליעב בלק אמה תמה 16

א"ר א"ר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות שלא לשמה וכו' שהרי בשכר מ"כ קרבנות שהקריב בלק מלך מואב וזה ויצא ממנו רות וכו' וקשה, דהא התוס' [לעיל שם ד"ה שמתוך] כתבו דדוקא שלא לשמה כגון ע"מ ליקרא רבי או שאר ענינים, אבל לקנטר ולקפח אתרים נוח לו שלא נברא, וכאן הרי בלק הקריב הקרבנות לקנטר, והיא קושיא עצומה, וכן הקשה המהרש"א בהוריות נדף י"ע"ב. ונראה לי דלקנטר היינו שמכוין על ידי לימודו שיהיה לו כמה לנצח את הבריה, אבל כוונת בלק היחה שבזכות הקרבנות יזכה לשכר, והוא רוצה ששכרו יהיה שהקב"ה יקבל הפלתו ויעשה בקשתו, וזה כעין על מנת לזכות לעולם הבא וזה אינו נחשב קינטור, ודו"ק.

תקיה • פרפרת התורה

17

בגמ' סוטה דף מז' אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב וזה ויצתה ממנו רות שיעצא ממנו שלמה שכתוב אלף עולות יעלה שלמה (מלכים א' ג'), והיינו שאע"פ שבלק הקריב שלא לשמה אלא כדי לקלל את ישראל וזה ששלמה מיוצאי חלציו יקריב לשמה וזה היה שכרו יעו"ש וברש"י, ובתוס' בנויר דף כג' הקשו מהגמ' בברכות דף יז. דאמרין העוסק במצוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ותירצו דהתם מיירו עוסק בתורה שלא לשמה אלא לקפח אתרים וזהו נוח לו שלא נברא אבל אם עוסק בתורה שלא לשמה אלא להתגדר ולקנות שם בזה אמרין מתוך שלא לשמה בא לשמה וכה"ג כתבו בכמה דוכתי, והקשה המהרש"א בהוריות דף י"ב בת"א הרי בלק הקריב לכאוונה כדי לקפח אתרים שהרי בא לקלל את ישראל ואין קבל שכר שמיצאי חלציו יקריבו קרבנות לשמה ומה ילפינן מבלק שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ותירצו שבלק עשה כך מפני שפחד מישראל וכדכתיב "ויגד מואב מפני בני ישראל" וה"ל כמו לקנות שם לעצמו, ולכן קאמר שמתוך שהביא לקנות שם לעצמו שזה שלא לשמה וזה שדורעו דוד ושלמה הקריבו לשמה יעו"ש.

18 ויש לעיין בדברי הגמ' שמבואר שאע"פ שסייע מאוצרותיו לכנין בית המקדש
זו מצוה גדולה מ"מ אין זה נחשב לו למעשה חיובי אלא אדרבה הוא נחשב
שהחמיץ וכל זה רק מפני שכוונתו היתה שיכבדוהו ויתפללו לחיי המלך, ומדוע
מעשה זה לא נחשב מעשה חיובי הרי מבלק ראינו שלעולם יעוסק אדם בתורה
ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלה לשמה בא לשמה, וכורש צריך להיות
לכה"פ כמו בלק, ואפילו יותר טוב, דבלק עשה כדי לקלל את ישראל אלא שלטה
בגלל שפחד מישראל ואפילו זה נחשב שלא לשמה שנאמר בו "לעולם יעוסק"
ק"ו מעשהו של כורש שאם ישראל היה עושה אותו מעשה היה נחשב צדיק,
ולכורש שהיה מאומות העולם יש כוונת אחרות שיתפללו לכבודו שבגלל זה הוא
נחשב לא לשמה אבל ודאי שזה יותר קרוב ללשמה ממעשה בלק, לכאורה, וכיצד
זה מתיישב עם הענין שהתמיץ ולא אומרים בזה "לעולם יעוסק וכו' שמתוך שלא
לשמה בא לשמה", וביותר שאצל כורש רק מנו לו כמלכי ישראל ובלק קבל שכר
שיוצאי חלציו יקריבו לשמה.

22

וזור הדיעה הבין, ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני - למה הוצרך
לחזור ולפירש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שרפידים היו חונים, בידוע שמשם
נסעו? אלא להקיש נסיעתם מרפידים לביאתם למדבר סיני, מה ביאתם למדבר
סיני בתשובה אף נסיעתם מרפידים בתשובה" (יתרו, רביעי, מקילתא ורש"י
שם), הדורידיעה הבין על מה בא עמלק, ועשו תשובה, בתשובה זו באו לסיני
לקבל תורה, והיה נסותם את ה' ברפידים בגדר, אין אדם עומד על דברי תורה
אלא אם כן נכשל בהם" (גיטין מג ע"א), ולימוד זה ותשובה זו היו הכרחיים
לקבלת התורה, כי ידעו מעתה כי סוד התורה הוא שהיא "לוית חן", ויש לאדם
התורה ללכת אתו ית', לפניו ואחריו אך לא ללכת, לבד" בדרך חז"ל, ואפילו
במחשבה, וגם במחשבת התורה יש מהלך מחשבה המרחק ממנו ית' ויש מהלך
המקרב אליו עד שמרגיש שהוא "מורכב על כתפי אביו" ית', עם ידעיה ואנו
הלכו לבטח לקבל תורה.

ילקוט לקח טוב - ע"ג

23

19 ונראה לכאור ע"פ דברי הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל שביאר בפירושו על מס' אבות
פ"א מ"ג שכל דברי רב יהודה בשם רב שהעוסק בתורה ובמצות שלא לשמה יגיע
ללשמה היינו דווקא אם יש לו שאיפות להגיע ללשמה ובה אמרין שאע"פ
שעוסק שלא לשמה מ"מ כיון שיש לו שאיפה להגיע ללשמה יגיע לזה אבל אם
לא שואף ללשמה לא יגיע ללשמה יעו"ש, ועפ"ז נראה לחלק בין בלק לכורש,
שהנפ"מ היא האם המעשה שעשה מקרבו לקב"ה או מרחקו מהקב"ה, שבלק היה
כל הזמן רחוק מהקב"ה ועכשיו שהקריב מ"ב קרבות אע"פ שזה היה לקלל את
ישראל וגם קשה לומר שהיו לו שאיפות ללשמה מ"מ מעשה הקרבת הקרבנות
היה מעשה התקרבות לקב"ה ביחס למה שהיה קודם לכן, ובה אמרין שמתוך
שלא לשמה בא לשמה כיון שבלק בדרכו התרחק מהרשעות והתקרב לקב"ה
ביחס למה שהיה, אע"פ שהיה עדין רחוק מאוד, אבל כורש עד עכשיו היה נחשב
לכורש עד כדי כך שתכמים החשיבו את שנות מלכותו כמו מלכי ישראל, ובה היה
שונה מכל מלכי אומות העולם, וגם קראו לו כורש ע"ש שהיה כשר (יעו"ן
במהרש"א שם שזה היפוך אותיות) ועכשיו שבנה את בית המקדש עם כוונת של
הנאה אישית אע"פ שהמעשה בעצמותו חיובי יותר מהקרבת הקרבנות של בלק
שהקריב כדי לקלל את ישראל, מ"מ ע"י מעשה זה התרחק מהקב"ה ביחס למה

הקרבות שהקריב בלק מהווים דוגמא שאין טוב ממנה למקרה של מצוה ישלא
לשמה", אומר הגי' יצחק אלהן וולדשיין זצ"ל בספרו "תורת יצחק", הרי כל תכלית
קרבתו היתה להכשיר את הדרך לקיומה של קללת בלעם. הקללה שהתכוון בלעם לקלל
את ישראל היתה אמנם לפי פירוש התוספות רק מילה אחת, כי יותר מזה אי אפשר לומר
ברגע שהקב"ה זועם, אך מילה איומה ביותר - קלם! נמצא איפוא שכל מטרת הקרבנות
הנתת להשמיד את כל היהודים, היש, אם כן, "שלא לשמה" גדול מזה?
וכנגד זה נתבונן בשלמות הנפלאה של ה"לשמה" של רות. מדברי חז"ל אנו לומדים
שדנקותה בעמי היתה אך ורק לשם שמים, המדרש אומר: "למה נקרא שמה רות?
שראתה בדברי חמותה, ולמה נקרא שמה ערפה? שנתנה עורף לחמותה" (רות רבה ב, ט).
הדברים צריכים ביאור, הרי לפי המסופר במגילה, רות היא זו שהפנתה עורף לבקשותיה
החוזרות ושנות של חמותה - "שובנה בנותי", ולעומתה צייתה ערפה לחמותה, ושבה
למולדתה. מדוע, אם כן, הופך המדרש את הענין?

שהיה קודם להיות והוא במצב של ריחוק מהקב"ה לכן אי אפשר להניד כאן מתוך
שלא לשמה בא לשמה.

20 ובה יבוארו דברי הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל שכתב שרק אם יש לו שאיפות ללשמה
אמרין מתוך שלא לשמה בא לשמה, דלכאורה הרי ילפינן מבלק ובלק ודאי לא
שאף להגיע ללשמה, אמנם לפי המבואר "ל שכוונתו של אחד נמדד לפי מה
שואף, בלק שהיה רחוק מאוד וע"י שהקריב קרבנות התקרב קרוב מסוים ביחס
למה שהיה קודם, ולכן זכה שצאצאיו יגיעו ללשמה, וכמו"כ אדם שעוסק בתורה
או במצות אפילו שעוסק שלא לשמה מ"מ אם הוא במצב של התקרבות ביחס
למה שהיה קודם בזה אמרין שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

הנמרא במסכת הוריות דורשת: "לתאוה יבקש נפרד - זה לוט שנפרד מאברהם
אבינו", והקשו בתוספות ישינים מדוע נתבע לוט על פרידתו מאברהם, הרי אברהם ביקש
ממנו: "הפרד נא מעלי", והוא קיים את רצונו של אברהם: ותיצו שם, שאילו באמת היה
רוצה להדבק באברהם אבינו ע"ה, לא היה עליו להפרד ממנו אפילו היה מגרשו במקלות.
ואם רואים אנו שבקשה קצרה של אברהם הספיקה להסיע את לוט מעליו, הרי זה סימן
שבקברו פנימה רצה להפרד ממנו. העילה לכך היתה - מגלים לנו חז"ל - שאיפתו
לחיות חני תאוה, דבר שלא היה יכול להוציא אל הפועל בקרבת אברהם אבינו.
4 בזה יובן ענין של רות וערפה. אילו רצתה ערפה להדבק בעמי, היה עליה להתעקש
גם אם היתה נעמי מגרשת אותה במקלות. נעמי עצמה באומרה "שובנה בנותי" נתכוונה
לכחון את מידת דבקותן בה. היא בקשה לראות את תגובתן אחרי שתציע להן לשוב
לביתן. רות שהבינה את עומק משמעות דברי נעמי, התאמצה להמשיך ללכת אחריה, ולכן
דווקא עליה נאמר "שראתה בדברי חמותה" - ראתה דבר בתוך דבר, וערפה ששבה אל
עמה - "נתנה עורף לחמותה", דהיינו לכוונתיה של חמותה.

21 ח' ע"ג - ח' ע"ג - ח' ע"ג
האליקים התהלך נח", באברהם נא' התהלך לפני' (לך ששני) לבלל ישראל
נאמר, אחרי ה' אליקים חלכו" (ראה שלישי). הרי יש ללכת עם השנים,
לפניו או אחריו - ר' ע"ג ללכת נבד.

כמו בכל תהגות אדם מישראל, כך הוא גם במחשבה. יש מחשבה הפתולה
אל הנמרא ובלל דבר ובכל ענין שהיא עוסקת בו היא ממשמשת את קירבתו
ית', והיא מחשבה אמיתית של תורה, ויש מחשבה אפילו במחשבה, ונתונה
ממשמשת את הכורא, וכאילו האדם במחשבתו הוא "לבד", ותהיה זו אפילו
מחשבה עמוקה מאד, אבל היא אינה מקרבת את הכורא אל האדם או האדם
אל בוראו ואז היא נרחקת אותו ממנו. אדם יכול לעסוק בתקירה עמוקה מאד
בעניני אמונה, אבל בתוך תקירתו הוא בבחינת "לבדו" ואינו מרגיש בקרבתו
ית'; וזהו מחשבה המרחקת אותו, אע"פ שאין בעצם המחשבה דבר פסול, והוא
ענין עמוק, ומתוך עומק ענין זה ניגש לפרשת, "נסותם את ה' לאמר היש ה'
בקרבנו אם אין", זו היתה חקירה עמוקה, כפי שביארנו לעיל, אבל מרע"ה
הגדיר אותה, ונסותם את ה', וחז"ל המשילו אותם לבגד המורכב על כתפו ושואל
היכן אבא, התקירה היתה עמוקה, אבל לפי מדרגתם הנוראה נתבעו על כך
שבמחשבתם זו "הלכו לבד", תוך כדי מחשבתם לא הרגישו שהם נכבדים
מורכבים על כתפיו של הקב"ה. אי לואה, היתה חקירה זו מגדר מחשבה המבחינת
ממנו ית', ולא מחשבה המקרבת, עצור כאן, קורא חביבי, והתעמק היטב להבין
ענין זה על בורני בני עמק האז.

24 ומצא, אם כן, שרות התאמצה ללכת אחרי נעמי מתוך התלטה נחושה שלא להתחשב
בתיאור המודד של נעמי בדבר העניד הקשה הצפוי לה בחברתה. הכתוב אומר: "היטבת
חסדך האחרון מן הראשון" (רות ג). החסד הראשון היה התאמצותה לקבל עליה הגרות
למרות כל החומרות שבתורה, והחסד האחרון - נטייתה את הבחורים ובחירתה כבוע
שהיה זקן. הטוב שבחסדה האחרון, הוא הכירור למפרע שכל רצונותיה היו ללא כוונת
של עולם הזה.
הרי לנו ש"לשמה" של רות היה תכלית האמת. מכאן למדים אנו על העומק
שבימתוך שלא לשמה בא לשמה, מן ה"שלא לשמה" הגרוע ביותר - יצא ה"לשמה"

על תביעה זו נקרא המקום "רפידים שרפו ידיים בתורה", ואין זה ביטול תורה
אלא רסיון של מחשבה בגדר "הליכה לבד", וזהו הגורם הפנימי לביאת עמלק,
נקודת הרפיץ הדקה הראה להם עמלק מבחין בצורה מוגבלת מאד - אשר
קץ בדרך - קיררד והפשיך מרחיקת"ן (סוף כי תצא ורש"י שם) הקרירות
הדקה במחשבתם הראה עמלק להם במלחמתו בחוץ, כמשל האמבטיה הרחוקה
שאין כל ברירה יכול לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד, קפץ וירד לחוכה, אע"פ
שנבזה הקרה אותה בפני אחרים (רש"י שם מחז"ל).

התורה והנבי ביותר.
מכאן יכולים אנו ללמוד על גודל ערכו של קורטוב אמת, וכבר אמרו "אם יש עליו
מלאך מלץ אחד מני אלף... ויחננו" (איוב לג) ומישרו חז"ל, אם עשה מצוה שיש בה
תתקצ"ט חלקים של רע וחלק אחד מני אלף טוב - מוצא כופר. והקשה המהרש"א כיצד
יצויר דבר כזה? והניח שאלתו בייש לישב.
ויתכן ליחס מאמר זה ל"שלא לשמה" בקרבנותיו של בלק, שם היו תתקצ"ט חלקים
של כוונה להשמיד, ורק חלק אחד טוב, ואף על פי כן, בשביל חלק אחד מני אלף זכה שתצא
ממנו רות.
* ראינו כאן פירות היוצאים מטיפה אחת של טוב, ומוזה נלמד על מעשים שעיקרם מתוך
כוונה ורצון טוב - שגדול שכרם עד אין קץ.

מתוך שלא לשמה בא לשמה. אולם צריך לדעת שאם האדם לא ישתדל לכוון את מעשיו על מנת להתקרב אל ה' לשמה. מעצמו לא יבא אפשר לאדם להרבות במצוות ובמעשים טובים כל ימי חייו. ולא לזו אף כמשהו לכיוון הפנימיות. והשלא לשמה" שלו ישאר בלי שינוי.

וכן ביארנו לעיל (במאמר דור של שלא לשמה) שרק אם יש נקודת לשמה בתוך השלא לשמה - אז יוכל האדם לבא לידי לשמה. נקודת הלשמה מתגלה ככמה אופנים, אך העיקר הוא שירצה האדם - גם עתה בהיותו בתוך עולם השלא לשמה - לבא לידי לשמה; עליו לדחוק את עצמו ככת להכנס בשערי הלשמה.

דורק תפלה ומלחמה

חז"ל רמזו זאת בענין התנגשותם של יעקב ועשו (שבה כלול ענין השתדלות האדם לנצח את היצר) באמרו: "התקין עצמו לשלישה דברים: לדורון תפלה ולשלמה" (עי' רש"י ריש ושלח). הדורון שהאדם מגיש ליצר הוא כל פיתוי הלא לשמה; הבטחת השכר, יראת העונש, התענוג שמוצא בעבודתו. אבל כדי לבא לידי נצחון גמור - אל הדבקות והפנימיות - צריכים שני דברים נוספים: תפלה - שהיא כוון היצו החזק להכנס לפנים; ומלחמה - מלחמת היצר וההשתדלות לביטול היש" - ביטול השאיפות של עולם השלא לשמה.

זהו סדר מלחמת העלייה:

א. דורון - שלא לשמה.

ב. תפלה: ממנה באה שאיפה רוחנית שתורה. כי הנבטת לנו שתפלה כנה לרוחניות לא חשוב רקים. בכל העמים ובכל התקופות. (דבר זה הוא הסוד עליה, כי השי"ת מקבל את התפלה והושך אותה לבח מצותה שאיפה רוחנית גם בשנאדם עדין נמצא בתוך הגשמיות).

ג. מלחמה - כי המתחזקות השאיפות לרוחניות צומת ביטול היש של עולם השלא לשמה.

הטוב מתגלה ממילא ע"י פילוק הרע

אולם האדם בא אל הלשמה על ידי אמצעים אלה רק אם יש כבר בפנים לבו נקודת לשמה. כמו שביארנו כבר. רק אז בהשתלשול השלא לשמה. שאיפתו אל לשמה הופכת ללשמה שטור משש.

הדברים האמורים עמוקים ויסודיים מאד בעבודת ה'. כי יוצא לפי זה שצריך עבודתו הוא לבשל את הרע. להסיר את טמטום לבבו והטוב - שהוא אורו יתברך שמאיר לתוך לבבו - מתגלה אז ממילא. זה ביאור מאמר רבותינו ז"ל: "לא נתנו תורה ומצוות אלא לצורך בהן את הבריות". כלומר לצורך ולטהר אותם. כדי שהטוב יאיר בהם.

וכן מוצאים אנו בדרכי עבודה רבים לדוגמא:

א. בביטול השקר מתגלה האמת ממילא.

ב. בביטול היש הנשמי באה הדבקות לרוחניות ממילא.

ג. בביטול אהבת עצמו (כה הנטילה). מתגלה אהבת החסד (כה הגומילה) ממילא.

ממילא; על ידי עבודת אה' ביראה. באים לידי עבודת אה' בשמחה באו לפניו ברננה.

דבר יסודי עד מאד אנו למדים כאן מדברי הוזהר. והוא שכל עבודת האדם היא בשמחה חייבה; אבל האהבה היא מתנת שמים. וכולה רק סייצתא דשמיא.

וכן כתב באבן שלמה (פרק ה' סי' ג') שעבודת האדם היא רק בחיצוניות. אבל הפנימיות איננה בידי האדם. כי היא מתנת אלקים. ומקורו הוא מביאור הגר"א למשלי (י"ט. י"ד): "בית הנהן" - החיצוניות. זו היא נחלת אבות" - באה ממעשי בני אדם. ומה' אשה משלמה" - רמז לנשמה. בחינת הדבקות והלשמה. זו באה מה' דוקא. המדרגה שבא בה לידי תורה לשמה" שהיא תורה של חסד. (עי' סוכה מ"ט: מיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה - ... תורה לשמה זו היא תורה של חסד) שהוא מתחבר עם קונו - זוהי מתנת שמים שמישה לו ממילא. אחר שמלא כל חוקו בהשתדלות בעמל וביגיעה. בקניית היראה וביטול היש. וכן אמרו רז"ל בירושלמי: הכל בידי שמים" - אמרו מדרגות האהבה והדבקות - חוץ מיראת שמים.

נמצאו למדים כלל גדול בעבודת ה': הרצה לקנות מדרגת האהבה מבלי שחוקרם לה עבודת היראה לפי ערכה לא יועיל בפעשיו כלל. ולא צרה. אלא שכוונתו בקראת גובה. כי הוא משחול להשיג בלי רשות דבר שאינו בתחום שליטתו; ויותר מזה. שרצה לגנוב דבר שכל המציאות לא תצוה ליקר ערכו - הלא היא הדבקות בו יתברך!

* במדרגה העליונה מביאה השאיפה הפנימית לידי קיום המצוות עם כל רמזותיהם בטוהרה. היינו המדרגת קיום המצוות במחנה הלב (לא די שיבנו במחשבה. אלא כוונת הלב היא העיקר!) זוהי בחינת לשמה. אולם כאשר פנימיות הלב עדיין איננה במדרגה זו או על ידי חיצוניות באים לידי פנימיות: קיום המצוות בפרטיהן הדקדוקיות מעורר את פנים הלב.

חיצוניות המסייעת לטוב

הצ"ח שמחה זיסל זצ"ל מקלם כתב דברים נפלאים בענין זה: "דרשו חז"ל (יומא פ"ג): "ואהבת את ה' אלקיך - שיהא שם שמים מתאהב על ידך" והקשה: למה לא מפרשים את מצות "ואהבת" כמשוטה - לאהוב את ה'? וחירץ. שגם במצות "ואהבת" יש חיצוניות ופנימיות. האהוב בפנימיות לבו. והאי חס על כבוד שמים. ורואה לקדש את שמו ית' ברבים מתוך רוב אהבה. וממילא יהיה שם שמים מתאהב על ידו. אך מי שלא הגיע עדיין לאהבה זו עליו להתעסק באופן חיצוני במצוה זו כלומר לעשות מעשים כאלה שעל ידם יהא שם שמים מתאהב על אחרים. כמו שעושה האהוב את ה' באמת. ועל ידי מעשים אלה יתלמד להגיע לידי אהבה פנימית.

* הוא הוסיף וכתב. שסביבה הברים וציבור מאורגן לעבודת ה' כל אלה הם אמצעים חיצוניים לקבלה עול מלכות שמים. אשר סגולתם להביא לבסוף אל הפנימיות. והביא ציור נפלא לזה: לולא היתה הממשלה מארגנת את הדואר. היה צריך זה שרצה לשלוח מכתב למרחקים למצוא נוסע אשר יטיב עמו למסור את המכתב ליעדו. ולפעמים מחמת סבות שונות יצטרך הראשון למסור את המכתב לשני. והשני גם לשלישי וכו'; וכמה מסובך הוא שגייז המכתב למטרותיו. אך על ידי סידורי הדואר הכל שפיר ומתור. כך גם בעבודת ה' - ההתארגנות ושיחת הפעולה לתכלית זו הן תחילת קבלת עול מלכות שמים. ועל ידם בא הציבור לבסוף לידי כח פנימי.

רבותינו ז"ל מצידים דברים גדולים לעשות מצוה מתוך פנימיות. אמרו חז"ל במדרש (ילקוט שמעוני. בשלח סי' ר"מ): "ר' נחמיה אומר... המקבל עליו מצוה אחת כאמונה. כדאי הוא שחשבה עליו רוח הקודש". פירוש המקבל עליו" - שאינו עושה מתוך הרגל. אלא התכנת הרוחנית גורמת לעשייה; זו היא המדרגה הפנימית. ועשייה זו בקראת "באמונה". שלמות מדרגה זו של פנימיות אמיתית טהורה. היא המדרגה של השראת רוח הקודש.

אמרו רז"ל (ברכות כ"ח). שהכירו רבן גמליאל. כל מי שאק תוכו כבוד אל יכנס לבית המדרש. ויש שטעים לחשוב שהיו בין הלמדינו צבועים וזיפנים; אבל הלילה לומר כן. אלא הפירוש הוא. שהיו בנייהם כאלה שהכירו בעצמם שמקור מעשיהם עדיין לא היה פנימיות לבבם. אלא מקצת ממעשיהם עשו מתנת פניות וגורמים חיצוניים; ובכחינה זו הוק "בור" של תלמיד כזה - חיצוניות מעשיו - בסחירה עם תוכו.

"סגולת היראה" היא העיקר הגדול בעבודת ה'. שישים האדם לנגד עיניו שהרע והשקר רעים הם עברו. וירא לעצמו ירא גדולה פן יאבד ח"ו בתהום הטמאה. היראה היא אמצעי בטוח לקניית ביטול היש הגשמי. אולם לגבי העבודה מאהבה עדיין היא בחינה חיצונית. כי השובד את ה' מיראה - לעצמו הוא חישש. ועבודתו היא מצומצמת בגבולות צרכיו הרוחניים הפרטיים. וזו מה שכתב בגי' ציצי אורות" שעבודת האדם הנה היא בחינת "גבורות" דהיינו בצמצום. אך הממשיך בדרך זו מסייעין אותן להתעלות מצמצום תחומין זה אל דרגת האהבה. שמעשיו נובעים מתרצונו הטהור לעשות נחת רוח לבדואו. ולהתחבר עם קונו; וזהו: גבורות ממתקנות בחסדים.

* למדנו מדברי הוזהר הקודש יסוד עיקרי: שאחרי ההשתדלות והעבודה הזאת של ביטול היש על ידי היראה. באות השמחה והאהבה והדבקות

כל אחד מישראל מחויב להתחנך בשמירת כל המצוות על כל פרטיהן ודקדוקיהן. גם אם עושה אותן באופן היצוני. כל הכוונה בשלחן ערוך "מהווה את המצוות שאין לזוז ממנו. ולא את המאכסמים; ורק משם ואילך התחילת המדרגות של שלמות העבודה כדברי הגר"ם זצ"ל.

אולם אדם שמתפק בחיצוניות. די לו במה שנתחנך ותורגל בו. ואינו שואף לפנימיות. אדרבא. היצוניות תפריעה. כי תטעה אותו ותכסה על סדרותיו. ונראה בסכנה שלא יעלה במדרגות לעולם.

מדרגתו אנו רחוקה מאד מפנימיות טהורה. וצלינו לכנס ציית - לצד נוכל להתקרב אל הפנימיות. שתי השקפות - החומרית והרוחנית יש בכל דבר. וכן בתורה ומצוות. אפשר להביט עליהן כחוססת של רוחניות לחיים החומריים. זה המבט החומרי. ואפשר לראות בהן את כל תוכן חיינו

דרגתו בעבודה מותנית בהכרת חשיבות העניינים. וכל אשר נסתכל ונתבונן במעשה או במצוה אשר לפנינו על פי ההשקפה הרוחנית. תגדל חשיבותה בלבנו ותתקרב הנהגתנו והשקפתנו אל דרגות הפנימיות הדרושות של פי התורה הקדושה. או תהיה לנו הרגשה שגויה בהבחנת המשגבים: זמן. תורה. מצוה. מחשבה. חסד וכו'. וכך הוא מפורש בקרא לעיני שבת: "וקראת לשבת עונג" - מאחר אשר הקרא - "לקדוש ה' מבווד" - אז - "ובבדלתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבך" (ישעיה נ"ח י"ג).

כי כאשר תחישב בלבך הרגשת חשיבות הקדושה לא תוכל לחשוב בדרכי חיל בשכחה כשמחשבת האדם שקועה בחומריות. כל הקודש מיוזלו בעיניו ומגילא לא ישמרנו. (זהו המדרגה שקוראים גלות השכינה). שכל ענין הרוחניות נקלה הוא בעיניו.

ויש ללמוד מזה גם לצד התפק. שהדרך להתגבר על פיתוי נציר היא להפחית את חשיבות עניניו ושאוייו בעיניו. אם נזכה להשקפה זו גם יתלש כחו עלינו. עיין בזהר פ' ויצא (קס"ד). שמבאר שהתרפים נעשים בקטם ובנחשו. והיו רגילים לגלות ללבן כל מה שביקש לדעת. אך כאשר שמה אותם רהל ככר הגמל ותשב עליהם - בשתקו: "גין דבזיונא דעבודה וזה סיו לון התורה. עד דלא יכיל למלא. דהא כד איהו מתתקן למלא מנכדין ותרביצין קמיה (פירוש): שיש בהם כח לדבר רק כאשר מוגיט כפריהם גישה של כבוד) והשתא מה כתיב: ותשב עליהם.

הרי שלצונת נגד עבודה וזה. והשפלתה. מכסלית את השפעתה; וכל יתכן שהדבר כך לצד הקדושה. שכל זולזול קל בקדושה מפחית את ערכה בעיניו ואת השפעתה על לבנו.

אם נתרגל בחיינו היושרות לזולזול בדברים שהם באמת שפלים ובנויים - מאוייו הפרטיים - ולכבד ולהחשיב את הדברים הצומדים כרומם של עולם - תורה ומצוות ה' הקדושות. נתקדם בעזרה לקראת נתיבי הפנימיות.

כבר בירדנו כמה פעמים שעבודתו הפנימית של האדם היא עיקר תכליתו. כאמרם רז"ל: "תקביה ליבא בעי" (סנהדרין ק"ו). ואם כן עלינו לברר מה ערכם ותפקידם של המעשים שנצטוונו להרבות בהם ולדקדק בפריטיהם ובפריטי פרטיהם. את ערכם של המעשים היצוניים - מצוות האברים" כפי שמכנה אותם בעל "חובת הלבבות" בניגוד ל"מצוות הלב" - נוכל להבין בשלשה אופנים יסודיים.

מעשים מעוררים את הפנים

אנו לומדים בספר "מסילת ישרים" את הכלל החשוב שהמעשים היצוניים מעוררים את הפנימיות:

כי התנועה היצונית מעוררת הפנימיות. ובודאי שיותר מפורש בידו היא היצונית מהפנימית. אך אם ישמש משה שבידו. יקנה גם מה שאינו בידו בהמשך. כי (הדרווח בתעשים היצוניים) תוליד בו השמחה הפנימית והחפץ והחמירה. מכה מה שהוא כותלה בתנועתו בצינון. (סוף פרק ז').

וכן ביאר בעל "ספר החינוך" בכמה מקומות. שהאדם נפעל כפי פעולותיו. ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם (מצוה ט"ו). אף מעשים הנעשים בלי כוונה פנימית. אם אנו מתמידים בהם. ומדקדקים ומתאמצים בקיומם. יפעלו על לבותינו. ולבסוף יחדרו אל תוך פנימיותנו.

מעשים קובעים

ועוד מצינו שגזלתם של מעשים היצוניים היא לקבוע בלב את ההכרה וההתעוררות הרוחנית שהאדם חש. אותן. כי אם לא יקבע אותן מיד במעשה. עלולות הן להשאר רגשי סרק. ולא עוד. אלא שקיימת סכנה שתוספת ההכמה וההכרה גם תזיק לו. אם לא שירבה במעשים כנגדה כדי לקבוע בלבו. כאמרם רז"ל על מי שתכמתו מדובה ממעשיו: "הרוח באה והופכתו על פניו" (אבות פ"ג).

מצינו אצל האבות הקדושים שהשתמשו בדבר היצוני. כגון מקום להתעוררות לעבודה פנימית. אברהם אבינו ע"ה - ממנו לומדים עיקר ענין קביעת מקום לתפלה. כמו שהבאנו לעיל מגמרא (ברכות ז') דכתיב "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם בתחלה". יצחק אבינו ע"ה היה רגיל להשתמש. לשם התעלות רוחנית בתפלתו. בהתעוררות הבאה מרשמי המקום המקודש. עיין רמב"ן בפרשת חיי שרה על הפסוק. ויצחק בא מבוא באר לחי רואי" (כ"ד ס"ב): "ויתכן... שהיה יצחק הולך תמיד אל המקום ההוא. כי הוא לו מקום תפלה בעבור הראות שם המלאך". וכן להלן (כ"ה י"א) "וישב יצחק עם באר לחי רואי". עיין בתרגום יונתן שם: "ויתבי יצחק סמוך לבירא דאתגלי עלוי יקר חי וקיים דהמי ולא אתחסי". פירוש: שאהב את המקום ההוא מחמת ההתעוררות ששאף ממנו לזכירת חסדי ה' הגדולים על כל ברייתו. שנתגלה גם להגר השפחה המצרית בברחה מפני שרה.

הפארת שמשון • מאמרים

היצוניות המעוררת את הפנימיות

זהו יסוד חשוב מאוד. יש אדם הטוען: אני אדם מציאותי. אני יודע היכן אני אוחז. ולשם אני מכוון את עצמי - גם במעשים היצוניים שאני עושה. כתפילה ולימוד.

אדם כזה לא יגיע לשום מקום. שכן בחיצוניות על האדם להיות בכמה מדרגות למעלה מתוכו. שמתא אוחז בפנימיותו!

* היסוד הוא: היצוניות מעוררת את הפנימיות. זהו סדר הדברים: קודם לבנות היצוניות, ולהגביר יותר ויותר את היצוניות עד שהיא תחדור לתוך הפנימיות. אנתנו חושבים שזו צביעות. אבל זה הסדר האמיתי.

אלא שישנם אנשים שמשקיעים אך ורק בחיצוניות, ואין להם שאיפה כלל שהיצוניות תעורר את הפנימיות, ועל זה צעקו בעלי המוסר שדרך זו פסולה.

ובשם הסבא מקלעם זצ"ל אמרו דבר נורא, שהר חז"ל אומרים "לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה". שההיתר לעסוק בתורה שלא לשמה, הוא אך ורק בצורה כזו שהלימוד יביא אותו ללמוד לשמה. אבל אדם שבונה את עצמו רק שלא לשמה, זה כל מה שהוא מחפש ורוצה - לא עליו דיברו חז"ל, וכמעט שאין היתר לעשות זאת.

אדם שמבין שהוא עדיין לא אוחז במדרגה הגבוהה, והוא בונה עצמו הרבה בחיצוניות, נוהר מדברים, שומר את עצמו, והשאיפה שלו היא שיבוא יום שיאחז באותה מדרגה - זה הסדר הנכון.

והפסוק משבח את עם ישראל על כך: "תודי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף". כל התכשיט הוא זהב - היצוניות, אך יש בו גם "נקודות" של "כסף", מעט פנימיות המתגלה מהחורים שבתכשיט הזהב.

הקפדה יתירה במצוות לא תעשה

לאמיתו של דבר קיים בזה הבדל גדול בין שני החלקים של התורה - חלק העשה וחלק הלא-תעשה.

בחלק ה"עשה", עבודת האדם לבנות את עצמו באופן שהיצוניות תהיה יותר מהפנימיות, ולאט לאט תעבודה תהפוך ליותר ויותר פנימית. הוא מתאמץ ורוצה להגיע לפנימיות ע"י המעשים היצוניים, אך סוף כל סוף צריך לפעמים גם למתן אותו בעבודתו היצונית.

ובהשלמה לזה יש להוסיף דמטעם זה קבעו האוה"ע - בני עשו, את יום אירוס ככר יום ראשון בשבוע, כי רצו שהראשית של השבוע יהיה שלהם, אך הם לא ידעו שבישראל היום הולך אחר הלילה, והתחלת יום ראשון מתחיל כבר מלילה שלפניו - שישבאל מקרשען אותה בתוספת שבת קודש, שמוסיפין מחול על הקודש ויש בו כחו של יוסף הצדיק המבטל את הראשית של עשו, בית יוסף להבנה ובית עשו לקש, ועי"ז נדמה כל בית הראשית של עשו, (ועיין עוד פסחים ה. דבכח המצוות שכתוב בהן "ראשון" וזכים להבירה זרעו של עשו שנקראו ראשון עי"ש).

ב

המתחזק בראשית העבודה, מוכניע היצה"ר תחתי

וצדיקי הדורות ז"ע גילו לנו נפלאות על כך זה של ראשית, איך שבכל מצוה ומצוה ובכל עבודה פרטית של כל יודי, אם יתחזק ויתאמץ בראשית והתחלת המצוה, התחלה סדר הלימוד, וסדר התפילה, ואכילה, וכדומה בשאר עבודות, שהראשית יהיה בכל החוקים והעני, ימשך קדושת הראשית על כל המשך המצוה ויגאל מכל מיני הפרעות ומלחמה תיצר שיבולים לתעורר במשך הסדר, הן בחשקת התורה, הן בהחמדה, הן בהפרעות משאר אנשים, והן בכוננת המפלה, ובעונות הלב, כל נסיונות אלו יהיו במילים ומבטלים אם רק יעמוד חזק שראשית התחלת הסדר יהיה בחיקונו, וכה אמר הרה"ק ר' חיים וייטאל ז"ע עה"פ (בראשית ג, טו) הוא ישופך ראש ואחה תשופנו עקב, שהקב"ה אמר לנחש הקבנני, שהארם יהיה בכחו לשלוט עליו ולכבוש לגמרי אם רק יתחזק בראש ובתחלת העבודה, והנה הוא "שופך" ראש, אבל "ואחה תשופנו" שהנחש יהיה ככה לשלוט על הארם ולהפילו, כשהארם יהיה בבחי' "עקב" דהיינו כשכל כחו והתאמצותו יהיה רק בסוף כי אז כבר כבול הוא כיד היצה"ר ח"ו.

ובזה פירש הרה"ק מוואהלין ז"ע מאמר חו"ל (מכילתא שמות יט, ה) "כל התחלות קשות" פירוש שכל התחלה צריך להיות קשה ככחול וחזק מאד בכל כחו ונבחרותו, ועי"ז יזכה ל"מבאן ואילך יערב לכם" בלי שום הפרעות מהיצה"ר לכל אורך הדרך (עיין ישא ברכה ר"פ במדבר), משא"כ אם כבר בתחלת המצוה הארם מתרפה בעבודתו ואין לו אהבת הראשית, או כל הדברים בחזקת סכנה מיצרו הרע, וכפירושו של הבני יששכר בספרו דרך פקודי (מע"ע י"ח חלק המחשבה) עה"פ (תהלים לו, ה) יתייצב על דרך לא טוב רע לא ימאס, דאם מתרעב כחילת הדרך כאופן לא טוב, אז כבר רע לא ימאס והבן.

A CALL TO THE INNER BEING

Thus far we have defined *tznius* negatively — i.e., in terms of what it is not. It is now time for us to try to give the concept a more positive definition. *Tznius*, in fact, encompasses a number of closely related ideas. Above all, it is a call to us to emphasize and strengthen the internal aspects of our personality, to concentrate our energies on that which is deeper and more hidden within us — our spiritual nature. That is why the command to walk humbly before G-d could serve for the prophet Michah as one of the three basic principles upon which a Jew must conduct his life. It is nothing less than a demand that we emphasize the Divine image within us, the soul which was taken from under the *Kisei HaKavod* (Divine throne) and brought into the physical world.

The specific laws concerning proper attire and the like are expressions of this overriding command. Their purpose is to ensure that our attention is not diverted by the beauty of the physical body from the spiritual being that constitutes the essence of others as well as ourselves.

Walking humbly before G-d can also be understood as walking privately before Him. To fulfill the command, then, is to guide our behavior solely according to the recognition that our every act is in the presence of G-d. Thus whether we are in our inner sanctum or in a crowd of people is irrelevant, for there is ultimately only one Judge of our actions, and His is the only approval we seek.

This attitude radically distinguishes us from the prevailing society for whose members the approval of others is the only source of validation. We live today in what might be termed a public relations society. If an event is not recorded in the media, it is as if it did not occur at all. Many celebrities employ publicity agents whose sole task is to ensure that their client's name appears as frequently as possible in newspapers and magazines so that others will know that he or she is still important.

By contrast, the most crucial moments in Jewish history were often those that took place in absolute solitude, as far from the eyes of the world as possible. We as a people take our name, Yisrael, from Yaakov's encounter with an angel. The Torah's account of the event begins, "And Yaakov was left alone..." (Bereishis 32:25). Yaakov's being by himself of necessity preceded his grappling with the angel. And when the

45 Inside Outside - Gila Mandelstam

Your innermost self is comprised of your deepest thoughts and feelings, those that center around your efforts to draw closer to God by becoming a better human being. This is a part of you which, if you are sensitive, you most likely don't feel comfortable sharing in detail with others. You intuitively sense that some measure of privacy preserves the quality of what you are trying to develop within yourself. The very idea of "spiritual self-display" probably strikes you as a contradiction in terms.

In fact, it is. Broadcasting your spirituality, even if you wanted to, would not work. Making a point of telling everyone how you spent the whole day caring for a sick neighbor would call into question the very spiritual quality of your actions. This is because spirituality is, by its nature, deep and personal. The moment you effectively climb a podium and shout into a loudspeaker, "Gather 'round and listen! I'm about to tell you all what a spiritual person I am!" you

have obviously ceased to be either deep, personal, or spiritual.